upphemta

Förord till den elektroniska utgåvan

Under arbete...

SUPPLEMENT TILL

Fornnordiska väfnader

Upphemtad Dukagång

Adle Brandt

pris 50 öre.

Inom vårt land har på senare tider mycket intresse blifvit visadt för återupptagandet af den fornnordiska väfnadsslöjden, och jag är äfven bland dem, som med glädje hälsat denna väfnadskonst välkommen igen till det hedersrum i svenska hem, som de utländska fabriksalstren för en tid lyckats beröfva den. Det är mig därför ett nöje att med ledning af den gamla *upphemta väfnaden* kunna påpeka en annan sorts *upphemta*, hvars trådar i mönstret icke ligga lösa som i den vanliga, utan bundna i *dukagång* (d. v. s. parallelt löpande ränder, väfda öfver varpen, lika på båda sidor.)

Ett på så sätt upplockadt mönster blir minst fem gånger så stort som vanligt upphemtamönster.

Detta väfsätt, *upphemtad dukagång*, är särdeles praktiskt och användbart till många

oumbärliga — och till många prydnadsväfnader t. ex. dukar, gardiner, mattor och icke minst i stället för mellanverk till lakan och örngott, där den ersätter den långsamma virkningen.

Den är äfven mycket vackrare än *vanlig upphemta*, emedan den tar sig lika väl ut på båda sidor och kan med fördel väfvas färglagd i ylleväfnader.

Rikliga mönster, passande till *upphemtad dukagång* finnas i J. Kulles, Maria Collins och Handarbetets vänners värderika mönstersam-gar.

Den gamla *upphemtan* plockades upp och sattes med solf på käppar bakom bottenskaften, så ock denna nya.

All *upphemta* väfves gärna, emedan den går mycket fortare än annan konstväfnad, och har därför aldrig varit riktigt glömd.

Vanlig upphemta väfves nu mera praktiskt än förr med dragrustning, och så kan säkert äfven denna nya upphemtade dukagången väfvas ännu bättre och lättare än hvad jag förstår väfva den i min lilla väf. Den anbefalles

därför till det bästa hos väfkonstens vänner, som kanske kunna, industrien till nytta, upptänka något ännu bättre sätt att väfva i denna väg.

*

Allmänna regler för vanlig upphemta och upphemtad dukagång.

*

Man begagnar vanlig väfstol med två eller fyra skaft.

— Till gardiner behöfvas blott två skaft, enrörad varp, tretrådigt garn N:o 16, oblekt eller krämfärgadt. Mönstret väfves med kulört garn, som är groft och tvinnadt.

Till täcke, vare sig gult eller hvitt, bör mönstergarnet vara lika med varpen i färgen. Det är äfven vackert att ha' tomma ränder i skeden emellan mönsterränderna.

Till lakan och örngott behöfvas fyra skaft. Man får då solfva hvartannat t. ex. första och tredje, andra och fjerde o. s. v. Af n:o 40

därför till det bästa hos väfkonstens vänner, som kanske kunna, industrien till nytta, upptänka något ännu bättre sätt att väfva i denna väg.

*

Allmänna regler för vanlig upphemta och upphemtad dukagång.

*

Man begagnar vanlig väfstol med två eller fyra skaft.

— Till gardiner behöfvas blott två skaft, enrörad varp, tretrådigt garn N:o 16, oblekt eller krämfärgadt. Mönstret väfves med kulört garn, som är groft och tvinnadt.

Till täcke, vare sig gult eller hvitt, bör mönstergarnet vara lika med varpen i färgen. Det är äfven vackert att ha' tomma ränder i skeden emellan mönsterränderna.

Till lakan och örngott behöfvas fyra skaft. Man får då solfva hvartannat t. ex. första och tredje, andra och fjerde o. s. v. Af n:o 40

tvinnadt bomullsgarn till varp och n:o 30 lingarn till inslag blir vackert tyg. —

När väfven så är på vanligt sätt iordningstäld och några trådar inslagits i varpen, är tiden inne att *upptaga mönstret*. Härtill behöfves en smal tillspetsad skälsticka samt två eller tre tunna skälblad, 10 à 11 centimeter breda, samt ett dussin käppar, lika långa som solfkäppar, runda och af ett lillfingers tjocklek. Till att upplocka mönstret, hvilket tar rätt mycket tid i anspråk, behöfves en person till hjälp.

Väfnadens afvigsida blir vänd uppåt under arbetet.

De varptrådar, som komma att utgöra själfva mönstret, upphemtas af den smala skälsticka, som användes vid upplockningen. Mönstret får noga iakttagas. Man väfver rutan strax efter det man upptagit den på skälbladet, innan solfven påsatts, för att se efter, om det är riktigt rätt efter mönstret.

Till *ny upphemta* måste man förut *plocka upp* ett *dukagångsskäl*, hvilket går så till, att

man i enrörad varp upptager en tråd, går förbi sex, så en upp, sex öfverhoppas o. s. v., eller ock, att man på tvåtrådig, fin varp upptager på skälstickan två trådar, går förbi tio, så två trådar upp, tio ner o. s. v. — Jämna par ifrån skälstickan, som tillhör varpen på räckan.

Detta *dukagångsskäl* föres nu på vanligt sätt bakom slagbom och solf (bottenskaft) och sättes på käpp medelst lösa solf. — Detta skäl tages noga vara på under hela den tid man plockar upp mönstret. —

Så som nu uppgifvits skall dukagångsskälet vara beskaffadt, när man vill hafva *båda* sidorna på mönstret väfda i parallelt löpande ränder.

Vill man hafva *dukagång* på *ena sidan* och trådarne lösa på den andra, plockas dukagångsskälet motsatt, t. ex. sex trådar upp, en ner o. s. v., eller på fin varp tio trådar upp, två ner o. s. v. Då får man ett skäl, som löper *under* alla de satta lösa solfven.

Detta dukagångsskäl är lättare att plocka

upp mönster efter, men väfnaden blir ej så stark och vacker.

Dukagångsskälet behöfs för hvarje ny rutrad i mönstret. Det måste alltid gå *före* den nya rutan på mönstret. Det måste tagas upp på ett bredt skälblad och föras fram till bottenskaften och resas upp, så att skälet synes framför bommen. Ofta får man äfven sticka in ett litet skälblad framför bommen, så att man kan upplocka styngen eller rutan riktigt rätt efter det valda mönstret.

När man upptagit efter mönstret i dukagångsskälet, borttages den skälstickan, som utmärker dukagången. Det påbörjade mönstret öfverföres på sedvanligt sätt bakom bom och bottensolf och transporteras medelst solf på en käpp.

I gamla tider gick man med den s. k. *rännesölfväfnaden*, numera *upphemta*, till väga på följande sätt:

Man använde käppar, passande till väfbredden. Ett bredt skälblad insattes efter den upplyftade käppen, på hvilken mönstret, som

man sedan väfde efter, var påsatt medelst solf. Slättramporna begagnades hvarannan gång till den inslagna mönstertråden; blott en tråd efter bottenskälen för hvarje mönstertråd. Så ock nu i *upphemtad dukagång*. Sålunda förfares 9 à 10 gånger, tills rutan blir fyrkantig i väfven.

På så sätt fortfares, till dess mönstret blifvit fullt upptaget.

Vid upptagningen är det de sex eller tio trådarne, som upptagas till mönster, eller öfverhoppas, och den förste eller andre tråden, som upptages, när det gäller bottnen emellan mönsterrutorna.

Det är lättast att plocka upp efter det *dukagångsskälet*, som binder blott den *ena* sidan, men efter det skälet, som binder *båda* sidorna, kan man taga prydligare och mera fristående mönster.

I första fallet får man för långa lösa trådar på afvigsidan.

Förfaringssättet vid upplockning af *ny upphemtaväf* öfverensstämmer alldeles med den gamla metoden.

Denna beskrifning på *upphemtad dukagång* kan endast tillämpas af dem, som förut kunna väfva slätväfnad och fornnordisk väfnad.

För dem är det också lätt att förstå, när man säger, att det ena eller andra *dukagångsskälet* måste gå före upplockningen framför slagbommen vid mönstrets upptagande och hvarje gång ditsättas, när ny rutrad skall bildas.

Sedan hela mönstret blifvit satt på solf och dessa förlagda i ordning midt på väfven emellan bommen och bottensolfven, upplyftes den ena käppen efter den andra för insättandet af skälblad. Skälbladen föras i sin tur fram till bottensolfven, resas upp och väfvas efter.

Man påsätter ej mer än halfva mönstret, emedan den andra hälften uppkommer genom att väfva de lösa skaften i omvänd riktning. Man kan bilda mellanränder och mindre ränder af samma käppar, som begagnats till det stora mönstret.

När bottnen skall väfvas, måste andra skäl

fällas ned och föras bakåt, eller stundom skälbladen helt borttagas, när större slätväfnad förekommer.

Detta väfsätt, *upphemtad dukagång*, är oändligen tacksamt och roligt att väfva, emedan det är lätt, går fort, och mönstret blifver mycket större och briljerar därigenom mera än möjligt är med *vanlig upphemta*.

*

Det intresse jag hyser för all väfslöjd jämte min önskan, att just detta väfsätt måtte bli allmännare kändt och idkadt, har manat mig att framkomma med de gjorda upplysningarne.

Då de prof på *upphemtad dukagång*, som jag företett vid olika industriutställningar, blifvit med pris uppmärksammade, har jag äfven däri sett skäl att bringa väfsättet till allmänhetens kännedom.

fällas ned och föras bakåt, eller stundom skälbladen helt borttagas, när större slätväfnad förekommer.

Detta väfsätt, *upphemtad dukagång*, är oändligen tacksamt och roligt att väfva, emedan det är lätt, går fort, och mönstret blifver mycket större och briljerar därigenom mera än möjligt är med *vanlig upphemta*.

*

Det intresse jag hyser för all väfslöjd jämte min önskan, att just detta väfsätt måtte bli allmännare kändt och idkadt, har manat mig att framkomma med de gjorda upplysningarne.

Då de prof på *upphemtad dukagång*, som jag företett vid olika industriutställningar, blifvit med pris uppmärksammade, har jag äfven däri sett skäl att bringa väfsättet till allmänhetens kännedom.

Och — till sist! Måtte nu denna lilla broschyr mottagas med välvilja, och bristerna fyllas, och väfsättet ytterligare fullkomnas af dem, som äro längre hunna i väfkonsten!

*

Borrby i November 1893.

Adle Brandt.

Christianstad, B.-A.-B. Tryckeri, 1893.